

**Op weg naar een hogere emotionele proceskwaliteit in  
de kinderopvang door middel van pedagogisch medewerkers**

Master thesis

Universiteit Utrecht

Master programma in Clinical Child, Family and Education Studies

Tamara van der Graaf

0747750

22-2216

Bodine R. Romijn

Mona Timmermeister

2 Juni, 2023

## Voorwoord

Voor u ligt de scriptie ‘Op weg naar een hogere emotionele proceskwaliteit in de kinderopvang door middel van pedagogisch medewerkers’. Dit onderzoek is uitgevoerd in de Nederlandse kinderopvang bij kinderen in de leeftijd van 2 tot 4 jaar. Deze scriptie is geschreven door Tamara van der Graaf met het oog op de afronding van de master Clinical Child, Family and Education Studies aan de Universiteit Utrecht. Het onderzoek is gestart in september 2022 en is afgerond in juni 2023. Binnen dit onderzoek is aandacht besteed aan de emotionele proceskwaliteit in de kinderopvang en de rol die de pedagogisch medewerker hierin kan spelen. Factoren waar naar gekeken is zijn het opleidingsniveau, werkervaring en professionalisering in de vorm van aanvullende cursussen.

In deze studie licht de interesse bij de emotionele proceskwaliteit, specifiek gekeken naar kinderen in de peuterleeftijd. Deze belangstelling is ontwikkeld door vorige studies en ervaringen in het werkveld. En heeft als doel om inzicht te krijgen in de essentie van de emotionele proceskwaliteit. De schrijfster van dit onderzoek wil haar dank uitspreken naar haar begeleider Bodine Romijn en is dankbaar voor de samenwerking die heeft mogen plaatsvinden tijdens de totstandkoming van deze scriptie. Op een effectieve manier is er samen aandacht gegeven aan de verschillende onderdelen binnen dit onderzoek en is hierin openheid en ondersteuning ervaren. Tot slot is de schrijfster van deze scriptie dankbaar voor de adviezen en steun die ontvangen is van familie en vrienden. Mede dankzij deze samenwerkingen is dit onderzoek met succes afgerond. De schrijfster van deze scriptie wenst u leesplezier en wil u bedanken voor uw tijd.

Tamara van der Graaf

Utrecht, 2 Juni 2023

## Samenvatting

**Introductie.** De emotionele proceskwaliteit omvat de interactiekwaliteit tussen pedagogisch medewerker en kind in de kinderopvang. Uit onderzoek blijkt dat het opleidingsniveau, werkervaring en professionalisering van invloed zijn op de emotionele proceskwaliteit. Om de emotionele proceskwaliteit te bevorderen en uitspraken hierover te kunnen doen, wordt er in deze studie onderzoek gedaan of opleidingsniveau, werkervaring en professionalisering een effect hebben op de emotionele proceskwaliteit. **Methode.** Data in de peuteropvang (N=91 locaties) in Nederland is verzameld voor de emotionele proceskwaliteit bij Nederlandse kinderen van 2 tot 4 jaar. Het Classroom Assessment Scoring System (CLASS) instrument is gebruikt om de emotionele proceskwaliteit te meten. Bij de pedagogisch medewerkers is een vragenlijst afgenomen om informatie te verkrijgen over het opleidingsniveau, werkervaring en professionalisering. **Resultaten.** Een ANCOVA analyse toonde aan dat er geen relatie gevonden is tussen opleidingsniveau en emotionele proceskwaliteit. Tegen de verwachtingen van dit onderzoek in, is uit de analyse gebleken dat er geen relatie gevonden is tussen de covarianten werkervaring en professionalisering en de emotionele proceskwaliteit. **Discussie.** Uit dit onderzoek blijkt dat opleidingsniveau, werkervaring en professionalisering van pedagogisch medewerkers geen positieve invloed heeft op de emotionele proceskwaliteit. Vanwege beperkt wetenschappelijk onderzoek, wordt aanvullend onderzoek naar factoren die bijdragen aan de emotionele proceskwaliteit aanbevolen.

**Sleutelwoorden:** Emotionele proceskwaliteit, peuteropvang, pedagogisch medewerkers, opleidingsniveau, werkervaring en professionalisering.

### **Abstract**

**Introduction.** The emotional process quality contains the quality of interaction between the pedagogical worker and a child addressed at the childcare center. Research shows that educational attainment, work experience and professionalization have an influence on the emotional process quality. To promote and make statements about the emotional process quality, this study investigates whether educational attainment, work experience and professionalization have an effect on the emotional process quality.

**Methods.** Data in the toddler care center (N=91 locations) in the Netherlands is collected for emotional process quality in Dutch children aged 2 to 4 years. The Classroom Assessment Scoring System (CLASS) instrument is used to measure the emotional process quality. A questionnaire was conducted for the pedagogical workers to get information about educational attainment, work experience and

professionalization. **Results.** An ANCOVA analysis showed there is no relationship between educational attainment and emotional process quality. Unlike the expectations of this study, this analysis showed that there was no relationship between the covariants work experience and professionalization and the emotional process quality. **Discussion.**

This study shows that the influence of educational attainment, work experience and professionalization of pedagogical workers does not have a positive effect on the emotional process quality. Due to limited scientific research, additional research of factors that contribute to emotional process quality is recommended.

**Keywords:** Emotional process quality, toddler care center, pedagogical workers, educational attainment, work experience and professionalization.

## **Op weg naar een hogere emotionele proceskwaliteit in de kinderopvang door middel van pedagogisch medewerkers**

Jaarlijks gaan ruim 500.000 kinderen in Nederland naar de kinderopvang (NJI, 2021). Kinderen die naar het kinderdagverblijf (KDV) gaan scoren hoger op sociaal gebied dan kinderen die niet naar het KDV gaan (Matlock & Green, 2006). Echter is de kwaliteit van de geboden opvang bepalend en cruciaal voor het verkrijgen van positieve uitkomsten (Van Huizen & Plantenga, 2018). Daarom verplicht de wet Innovatie en Kwaliteit Kinderopvang (IKK) dat elk KDV een professional op mbo niveau 4 of hbo niveau in moet zetten (NJI, 2022). Kinderopvang van goede kwaliteit heeft het grootste effect wanneer kinderen nog jong zijn (McCoy et al, 2017). Deze studie richt zich daarom op de peuteropvang, voor kinderen van 2 tot 4 jaar. De kinderopvang kan bevorderend zijn voor de ontwikkeling van kinderen, mits deze van goede kwaliteit is (Van Huizen & Plantenga, 2018). Het is dus belangrijk om de pedagogische kwaliteit van het KDV te blijven versterken. Markussen-Brown et al. (2017) stellen dat er meer onderzoek gedaan moet worden naar factoren en de effecten hiervan om te kunnen vaststellen dat deze bijdragen aan de kwaliteit van het KDV. Daarom bestudeert de huidige studie de pedagogische kwaliteit in het KDV en hoe deze verbeterd kan worden.

### **Kwaliteit**

Kwaliteit is veelomvattend en bestaat uit zowel structurele onderdelen (randvoorwaarden) als uit interactiekwaliteit (Slot et al, 2021). Met betrekking tot de structurele kenmerken wordt er in deze studie gekeken naar het opleidingsniveau van de pedagogisch medewerkers (Slot et al, 2021). Echter zal de focus van deze studie liggen op de kwaliteit van de interactie tussen pedagogisch medewerker en kind, ook wel proceskwaliteit genoemd.

Uit meerdere studies is gebleken dat een positieve interactie tussen pedagogisch medewerker en kind essentieel is voor de sociale ontwikkeling van een kind (Biringen et al., 2012; Landry et al., 2006; La Paro et al., 2011; Werner et al., 2015). Met name de interactiekwaliteit geboden door de pedagogisch medewerker is hierin cruciaal (Love et al., 2003). Dit komt doordat de focus hier ligt op de vereiste kennis en vaardigheden waar pedagogisch medewerkers over moeten beschikken om zo interacties met kinderen aan te kunnen gaan (Brownlee et al., 2009). Zo is uit onderzoek naar de peuteropvang gebleken dat een grote hoeveelheid interacties tussen pedagogisch medewerkers en kinderen samenhangt met een hogere emotionele kwaliteit (Slot et al., 2021).

In Nederland is de emotionele proceskwaliteit over het algemeen hoog (Slot et al., 2019). Echter zou hierin nog verbetering kunnen plaatsvinden. De meeste instrumenten die de emotionele proceskwaliteit meten, observeren voornamelijk de interacties tussen de pedagogisch medewerkers en kinderen. Ondanks deze proceskwaliteit metingen, wordt er weinig gekeken naar hoe de pedagogisch medewerkers interacties tussen de kinderen op het KDV stimuleren (Slot et al., 2021). Het stimuleren van interacties tussen kinderen door pedagogisch medewerkers is belangrijk, omdat dit de interactiekwaliteit in het KDV bevordert. Er kan dus meer aandacht besteed worden aan de rol die de pedagogisch medewerker hierin kan spelen.

### **Factoren die de proceskwaliteit beïnvloeden**

De interactiekwaliteit geboden door de pedagogisch medewerker in het KDV kan beïnvloed worden door verschillende factoren. Onderzoek laat zien dat de deskundigheid zoals het opleidingsniveau, werkervaring en professionalisering van de pedagogisch medewerker invloed kan hebben op de emotionele proceskwaliteit (Nexis Uni, 2021; Moss, 2006; Vandell & Wolfe, 2000). Uit recent onderzoek is gebleken dat de deskundigheid van pedagogisch medewerkers de belangrijkste factor is voor kwaliteit in de kinderopvang (Nexis Uni, 2021).

Het opleidingsniveau van pedagogisch medewerkers heeft een grote invloed op de emotionele proceskwaliteit (Leseman & Slot, 2013; Philips & Lowenstein, 2011). Onderzoek van Cassidy en Lawrence (2009) toont aan dat ongeacht een professionele opleiding, pedagogisch medewerkers maar weinig gebruik maken van de hierin opgedane kennis.

Een tweede factor die invloed heeft op de emotionele proceskwaliteit is werkervaring. Uit onderzoek van Moss (2006) is gebleken dat het opdoen van meerdere jaren werkervaring essentieel is voor pedagogisch medewerkers om verschillende inzichten te creëren. Het tegendeel is gebleken uit onderzoek van Vermeer et al. (2010), hieruit komt naar voren dat pedagogisch medewerkers met minder werkervaring beter kunnen omgaan met de hoge werkdruk, waardoor de kwaliteit in het KDV hoger is.

Als derde factor is professionalisering, in de vorm van aanvullende cursussen van invloed op de emotionele proceskwaliteit. Zo is uit meerdere studies gebleken dat het volgen van aanvullende cursussen, zoals: 'interactie met peuters, de 4 pedagogische basisdoelen en omgaan met huilen' (Leerlijn Kinderopvang, z.d.) cruciaal is voor de kwaliteit in het KDV (Galinsky et al., 1994; Henrichs et al., 2016; Munton et al., 1996;

Slot & Leseman, 2019; Vandell & Wolfe, 2000). Wel is uit onderzoek van Egert et al. (2018) gebleken dat de effectiviteit van aanvullende cursussen erg verschillend is. Zo zijn er veel cursussen beschikbaar maar is slechts van sommige de effectiviteit bekend of geëvalueerd. Uit dit onderzoek is tevens naar voren gekomen dat slechts 30% grote effecten laten zien als gevolg van de cursussen (Egert et al., 2018).

### **Huidig onderzoek**

Er is tegenstrijdige informatie gevonden over de invloed van opleidingsniveau, werkervaring en professionalisering op de emotionele proceskwaliteit. Er zal meer onderzoek gedaan moeten worden naar deze factoren en het effect op de ontwikkeling van kinderen om te kunnen bepalen of dit werkelijk bijdraagt aan de kwaliteit van het KDV (Markussen-Brown et al., 2017).

Om de emotionele proceskwaliteit te bevorderen is het relevant om onderzoek te doen naar deze relaties en de gevonden tegenstrijdigheid hierin. Bovendien stijgt jaarlijks het aantal kinderen dat naar het KDV gaat (NJI, 2022). Om de bestaande kennis aan te vullen is de volgende onderzoeksvraag opgesteld: *Wat is de relatie tussen het opleidingsniveau van pedagogisch medewerkers in de geregistreerde kinderopvang en de emotionele proceskwaliteit ervaren door peuters (2 tot 4 jaar)?*

Op grond van het merendeel van de huidige literatuur die gevonden is luidt de eerste hypothese in deze studie dat op peuteropvanggroepen met hbo geschoolde pedagogisch medewerkers een hogere emotionele proceskwaliteit te zien is. Voor de tweede hypothese stellen we dat op peuteropvanggroepen waar pedagogisch medewerkers meer werkervaring hebben en aanvullende cursussen afgerond hebben in combinatie met een hoger opleidingsniveau, dit gunstig is voor de emotionele proceskwaliteit in het KDV. Dit is aannemelijk, omdat de meerderheid van de huidige literatuur de effectiviteit hiervan aantoont.

## **Methode**

### **Onderzoeksdesign & Steekproef**

Dit onderzoek betreft een longitudinaal, experimenteel onderzoek. Om informatie over de emotionele proceskwaliteit te verkrijgen is gebruik gemaakt van de data die in de Landelijke Kwaliteitsmonitor Kinderopvang (LKK) verzameld is (Slot et al., 2019). Hierbij is gebruik gemaakt van de kwaliteitsmetingen uit 2017-2019. Kinderopvanggroepen door heel Nederland zijn uitgenodigd om deel te nemen aan dit

onderzoek. Sinds 2018 worden peuterspeelzalen geregistreerd als kinderopvang, in dit onderzoek is uitgezocht of het per opvang om een voormalige peuterspeelzaal ging of kinderopvang. Opvang die kenmerken vertoont van het oude peuterspeelzaalwerk, zoals halve dagopvang, is in dit onderzoek meegenomen in de steekproeftrekking als peuteropvang (Slot et al., 2018). Dit gaat om kinderen in de leeftijd van 2 tot 4 jaar.

Het onderzoek betreft een totale omvang van 99 peuteropvanggroepen in Nederland in 2017-2019 (Slot et al., 2019). De 99 groepen komen voort uit vier regio's in Noord, Midden-Oost, West en Zuid Nederland. En zijn daarbinnen onderverdeeld in de urbanisatiegraad: landelijk en stedelijk en grootte van de locatie: klein en groot. Buiten deze 3 criteria om zijn er geen andere inclusiecriteria gesteld voor de participanten. Wel is gekeken naar de pedagogisch medewerkers in de kinderopvang en hun achtergrond, specifiek naar opleidingsniveau, werkervaring in jaren en professionalisering in de vorm van aanvullende cursussen. Voor de kwaliteitsmetingen worden er elk jaar op basis van bovengenoemde kenmerken, aselekt twee opvanggroepen getrokken. Een aselekte steekproef houdt in dat de selectie willekeurig geweest is (Benders, 2021).

De werving van de participanten voor deze studie is gebeurd door onderzoekers van de Universiteit Utrecht en Sardes (Slot et al., 2019). De verschillende peuteropvanglocaties zijn geworven door middel van een email met daarin een uitnodigings- en informatiebrief, geadresseerd aan de contactpersoon van de opvang. Nadat deelname was bevestigd kreeg elke opvang de informed consent toegestuurd, deze werd ingevuld door de contactpersoon van de kinderopvang. Vervolgens werd er met de verschillende contactpersonen telefonisch contact opgenomen. Om daarna willekeurig een of meerdere groepen te kiezen en is er aan de contactpersoon van de opvang gevraagd om een schema in te vullen met de aanwezige groepen en de dagen dat deze actief waren. Als teken van dank en waardering kreeg elke opvang na deelname een boekenbon (Slot et al., 2018).

Het LKK maakt gebruik van het rolling sample principe. De jaarlijkse metingen worden samen gebundeld waardoor er een complete steekproef tot stand komt, van voldoende grootte, zodat er grondige en betrouwbare uitspraken over de kwaliteit van de kinderopvang gedaan kunnen worden (Slot et al., 2019). Kijkend naar 2017-2019 is er bij 99 peuteropvanglocaties een respons van 52% en een non-respons bij 93 peuteropvanglocaties met 48% (Slot et al., 2019). Deze studie is goedgekeurd door de Facultaire Ethische Toetsingscommissie (FETC) van de Universiteit Utrecht.



## Participanten

Kijkend naar de metingen van 2017-2019 hebben er 143 pedagogisch medewerkers uit 99 locaties meegedaan in het onderzoek (Slot et al., 2019). In tabel 1 staan meer achtergrondgegevens van de pedagogisch medewerkers.

**Tabel 1**

*Achtergrond van de pedagogisch medewerkers (N=99 groepen)*

<i>Gegevens</i>	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>Range</i>
Leeftijd	143	46.94	11.67	20.00-72.00
Vooropleiding (1-8)	142	4.81	1.64	1.00-8.00
Vervolgopleiding (1-8)	141	5.38	0.87	2.00-8.00
Werktijd in uren	143	18.68	7.38	3.00-37.50
Werkdagen	143	2.83	1.17	1.00-5.00
Werkervaring in jaren	143	16.68	8.87	0.00-43.00
Vast contract (%)	143	87.41		

*Noot.* Opleidingsniveau pedagogisch medewerker: 1 = vmbo kader/beroepsgericht, lager beroepsonderwijs (lbo); 2 = mbo 1 of 2; 3 = mavo of mbo Theoretisch; 4 = havo; 5 = mbo 3 of 4; 6 = vwo/atheneum/gymnasium; 7 = hbo; 8 = wo (Slot et al., 2019).

## Instrumenten

Om iets te kunnen zeggen over de emotionele proceskwaliteit in de peuteropvang is in deze studie gebruik gemaakt van één instrument. De Classroom Assessment Scoring System (CLASS) raamwerk Toddler. Dit is een observatie-instrument dat inzicht geeft in de interacties tussen pedagogisch medewerkers en kinderen in de groep, kortom de emotionele proceskwaliteit (Slot et al., 2018). Met de CLASS kunnen de interacties tussen pedagogisch medewerkers en kinderen worden beoordeeld (La Paro et al., 2011). Iedere observatieronde heeft 15 minuten geduurd. Vervolgens had de observator 10 tot 20 minuten de tijd om scores te geven en te noteren op het scoreformulier. Elke observator is getraind en moet minimaal 80% scoren op betrouwbaarheid voordat ze mogen observeren. De scores variëren van 1

(lage kwaliteit) tot 7 (hoge kwaliteit). In één ochtend werd er op vier verschillende momenten geobserveerd, onder andere tijdens de eet- en drinkmomenten en vrij spel.

Door meerdere observaties te doen van verschillende meetmomenten en zowel vrij als gestructureerd spel te observeren, wordt de betrouwbaarheid verhoogd (La Paro et al., 2011). De CLASS Toddler brengt de emotionele kwaliteit in beeld door middel van vijf dimensies: positieve en negatieve sfeer, sensitiviteit van de pedagogisch medewerker, aandacht voor kindperspectief en begeleiding van gedrag (La Paro et al., 2011). Kijkend naar de interne consistentie voor emotionele kwaliteit in de peuteropvang is deze hoog, met een Cronbach's alfa van .74 (Slot et al., 2018).

Het tweede gebruikte instrument is een vragenlijst. Om aanvullende informatie te krijgen over de karakteristieken van de peuteropvang werd er aan pedagogisch medewerkers gevraagd om een vragenlijst in te vullen. Dit is een online vragenlijst die ingevoerd is in het programma Limesurvey. De antwoorden zijn direct via een beveiligde verbinding doorgestuurd naar de centrale dataservert van de Universiteit Utrecht (Slot et al., 2018).

De vragenlijst is ontstaan uit eerder ontwikkelde vragenlijsten die gemaakt zijn om de kwaliteit in de kinderopvang te meten, zoals de OESO Starting Strong Staff Survey. De vragenlijst bevat verschillende categorieën. In dit onderzoek wordt specifiek gekeken naar de volgende variabelen in de vragenlijst: opleidingsniveau, werkervaring en professionalisering (in de vorm van aanvullende cursussen). Voor het opleidingsniveau zijn dummy's gemaakt: mbo of lager en hbo of hoger. De werkervaring is gemeten in jaren en gaat over de ervaring in de hele sector kinderopvang, ook de buitenschoolse opvang. Voor werkervaring is per kinderopvanglocatie een gemiddelde berekend. Aanvullende cursussen zijn gemeten aan de hand van 11 vragen, die uitvragen of een pedagogisch medewerker een bepaalde cursus heeft gevolgd of niet. Van deze 11 vragen zijn somscores berekend en meegenomen in de analyse.

### **Analyseplan**

De onderzoeksvraag is een vergelijking tussen de afhankelijke variabele (emotionele proceskwaliteit) en de onafhankelijke variabele (opleidingsniveau) waarbij gecontroleerd wordt door een derde en vierde variabele (werkervaring en professionalisering). Professionalisering in de vorm van aanvullende cursussen. De afhankelijke variabele (emotionele proceskwaliteit) is gemeten op rationiveau. De

onafhankelijke variabele (opleidingsniveau) is gemeten op ordinaal niveau. De derde variabele (werkervaring) is gemeten op rationiveau en de vierde variabele (professionalisering in de vorm van aanvullende cursussen) is ook gemeten op ratio-niveau. Om de relatie tussen de emotionele proceskwaliteit in de geregistreerde kinderopvang en het opleidingsniveau van pedagogisch medewerkers te onderzoeken gecontroleerd voor werkervaring en professionalisering (in de vorm van aanvullende cursussen) wordt een ANCOVA analyse uitgevoerd. Voorafgaand aan de ANCOVA analyse wordt een correlatietabel gemaakt met de variabelen om de relaties tussen de afhankelijke variabele en de controlevariabelen in beeld te krijgen. De volgende assumpties zijn van toepassing bij de analyse: aselechte steekproef, onafhankelijke scores, de afhankelijke variabele heeft een meetniveau van minimaal interval/ratio, lineariteit, uitschieters, homoscedasticiteit, normaalverdeling en multicollineariteit. Er is aan alle assumpties voldaan. Nadat er gecontroleerd is op missende waarden is de data van 91 kinderopvang locaties gebruikt voor de analyses. Bij drie missende waarden zijn de locaties geëxcludeerd.

## **Resultaten**

### **Beschrijvende statistieken**

Nadat er gecontroleerd is op missende waarden is de data van 91 peuteropvang locaties gebruikt voor de analyse. Bij 3 missende waarden zijn de locaties geëxcludeerd. Aan alle assumpties werd voldaan. Het opleidingsniveau is in 2 groepen gesplitst. In de groep mbo of lager zitten 42 peuteropvanglocaties (46%) en in de groep hbo of hoger zitten 49 peuteropvanglocaties (54%). De resultaten laten zien dat het opleidingsniveau voldoet aan de wettelijke eisen hiervoor. Uit de beschrijvende statistieken is gebleken dat de emotionele proceskwaliteit hoog scoort met een gemiddelde van ongeveer 6. Kijkend naar de werkervaring gemeten in jaren is het gemiddelde ruim 16.80 jaar, de variatie hierbinnen is groot. Professionalisering heeft met 11 antwoordopties een gemiddelde van 4,5. In tabel 2 is een overzicht weergegeven met de beschrijvende statistieken.

**Tabel 2**

*Beschrijvende statistieken van de emotionele proceskwaliteit, werkervaring en professionalisering*

Variabele	n	Mbo of lager		Hbo of hoger	
		M (SD)	Range	M (SD)	Range
Emotionele					
proceskwaliteit	91	5.74(0.43)	4.40-6.80	5.71(0.47)	4.40-6.80
Werkervaring	91	15.98(7.97)	1.00-43.00	17.50(8.36)	1.00-43.00
Professionalisering	91	4.32(2.98)	0.00-11.00	4.65(2.49)	0.00-11.00

### **Correlaties tussen de emotionele proceskwaliteit en opleidingsniveau, werkervaring en professionalisering**

De Pearson correlatie laat zien dat er geen significante relatie gevonden is tussen opleidingsniveau en emotionele proceskwaliteit ( $r = -.034$ ,  $p = .749$ ). Voor werkervaring en emotionele proceskwaliteit is er evenzeer geen significante relatie gevonden ( $r = -.090$ ,  $p = .399$ ). Ook tussen professionalisering en emotionele proceskwaliteit werd er geen significante relatie gevonden ( $r = .079$ ,  $p = .456$ ).

### **Uitkomsten ANCOVA analyse**

Om de relatie tussen het opleidingsniveau en de emotionele proceskwaliteit gecontroleerd voor werkervaring en professionalisering te toetsen, is een ANCOVA analyse uitgevoerd. Het opleidingsniveau is in twee groepen ingedeeld, waar één dummy voor is gemaakt. Er is geen significant effect gevonden ( $F(1, 89) = .103$ ;  $p = .749$ ) van opleidingsniveau op emotionele proceskwaliteit. Dit betekent dat een hoger opleidingsniveau niet in verband staat met een hogere emotionele proceskwaliteit in de kinderopvang.

Vervolgens is er gekeken naar het aandeel van de covariaten werkervaring en professionalisering op de emotionele proceskwaliteit. Deze combinatie aan variabelen laat geen significant verschil zien ( $F(1, 87) = .072$ ;  $p = .788$ ). Het resultaat van de covariaat werkervaring is niet significant ( $F(1, 88) = .668$ ;  $p = .416$ ). Ook bij de covariaat professionalisering werd geen significant verband gevonden ( $F(1, 88) =$

.588;  $p = .445$ ). De twee covariaten hebben geen significant effect op de relatie emotionele proceskwaliteit en opleidingsniveau. Uit de resultaten is gebleken dat in de huidige studie het opleidingsniveau, werkervaring of professionalisering de emotionele proceskwaliteit niet beïnvloeden.

### **Discussie**

Deze studie onderzocht de relatie tussen het opleidingsniveau van pedagogisch medewerkers op de emotionele proceskwaliteit in de kinderopvang gecontroleerd voor werkervaring en professionalisering in de vorm van aanvullende cursussen. Een ANCOVA analyse heeft laten zien dat er geen significante relatie gevonden is tussen het opleidingsniveau en de emotionele proceskwaliteit in de peuteropvang bij Nederlandse kinderen tussen de 2 en 4 jaar. Ook is er voor werkervaring en professionalisering geen significant verband gevonden.

Studies hebben aangetoond dat het opleidingsniveau van pedagogisch medewerkers van grote invloed is op de emotionele proceskwaliteit (Leseman & Slot, 2013; Philips & Lowenstein, 2011). Op basis van de literatuur is de verwachting geformuleerd dat het opleidingsniveau effect heeft op de emotionele proceskwaliteit in de peuteropvang. Daarentegen bevestigen de resultaten dit niet. Een mogelijke verklaring hiervoor kan zijn dat de variatie in opleidingsniveau beperkt was door enkel naar het onderscheid tussen mbo of lager en hbo of hoger te kijken.

Tevens is ondanks de wet IKK, jaren daarvoor al uit onderzoek gebleken dat er maar weinig bewijs is gevonden van de effecten van hbo geschoolde pedagogisch medewerkers op de ontwikkeling van kinderen (Zaslow et al., 2010). Een verklaring kan zijn dat het opleidingsniveau ertoe doet, maar mbo niveau voldoende is om het werk van de pedagogisch medewerker uit te voeren. Hierdoor heeft het hebben van hbo niveau mogelijk minder toevoeging. Leseman bevestigt dit en benoemt dat er geen concreet bewijs is dat een hoger opleidingsniveau de kwaliteit meer bevorderen zal (Vroom, 2019). Onderzoek van Moss (2006) voegt hieraan toe dat kijkend naar de jaren 90 er over de pedagogisch medewerker gezegd werd dat er weinig of geen opleiding voor nodig is om het werk te doen en het om capaciteiten gaat die aangeboren zijn (Moss, 2006).

Aansluitend zijn de covariaten werkervaring en professionalisering in de vorm van aanvullende cursussen onderzocht. In de literatuur is gevonden dat de werkervaring en professionalisering van de pedagogisch medewerker bevorderend

kunnen zijn voor de emotionele proceskwaliteit (Nexis Uni, 2021; Moss, 2006; Vandell & Wolfe, 2000). Om deze reden is de voorspelling gedaan dat het aantal jaren werkervaring en aanvullende cursussen bijdragen aan de emotionele proceskwaliteit. De resultaten bevestigen dit echter niet. In tegenstelling tot bovenstaande onderzoeken is uit onderzoek van Vermeer et al (2010) gebleken dat met minder werkervaring pedagogisch medewerkers juist beter om kunnen gaan met de hoge werkdruk en zo de kwaliteit hoger is. Een mogelijke verklaring hiervoor kan zijn dat er in de huidige literatuur onduidelijkheid gevonden is over het effect van werkervaring. Zo zijn er onderzoeken die een positieve relatie gevonden hebben en onderzoeken, zoals deze, die geen relatie gevonden hebben. Dit roept de vraag op hoe deze relatie precies in elkaar zit.

Voor professionalisering is in dit onderzoek specifiek gekeken naar het volgen van aanvullende cursussen. Een eventuele verklaring voor het niet vinden van een relatie zou kunnen zijn dat andere onderzoeken gekeken hebben naar andere vormen van professionalisering dan in dit onderzoek gedaan is. Wellicht kan er in vervolgonderzoek gekeken worden naar verschillende vormen van professionalisering, zoals coaching en workshops. Evengoed is uit onderzoek naar voren gekomen dat de kwaliteit van de pedagogisch medewerker essentieel is voor een goede kwaliteit in de peuteropvang (Love et al., 2003). Echter besteedt de peuteropvang beperkt tijd aan de professionalisering van medewerkers en spelen personeelstekorten een rol in het KDV. Het personeelstekort maakt het lastiger om te voldoen aan de pedagogische norm en door dit op te lossen met invalkrachten gaat de kwaliteit van de opvang omlaag (Broeren, 2022).

Daarnaast komt uit de studie van Leseman en Slot (2013) naar voren dat peuterspeelzalen zich meer richten op de cognitieve ontwikkeling en het halen van educatieve doelen, waar de kinderopvang de focus legt op de sociale ontwikkeling. Een mogelijke verklaring kan zijn dat er in het algemeen te weinig aandacht besteed wordt aan professionalisering. Kijkend naar dit onderzoek zijn er 127 van de 143 pedagogisch medewerkers die aanvullende cursussen gevolgd hebben. Onduidelijk is hoelang deze cursussen gevolgd zijn en de kwaliteit hiervan. Mogelijk zijn er te weinig mensen die voortdurend aanvullende cursussen gevolgd hebben en heeft dit te weinig impact op de kwaliteit. De indeling van professionalisering anders vormgeven met aandacht voor de duur en kwaliteit van cursussen zou wellicht kunnen leiden tot andere resultaten. Tevens stellen Markussen-Brown et al (2017) dat er meer

onderzoek nodig is om uitspraken te kunnen doen over welke factoren gunstig zijn voor de kwaliteit in het KDV. Hierom is het raadzaam om voorlopig geen sterke conclusies aan de resultaten te geven.

### **Sterke punten en limitaties**

In dit onderzoek kan informatie gegeven worden over kinderen tussen de 2 en 4 jaar die naar de peuteropvang gaan. Een sterk punt van dit onderzoek is dat er bewust gekozen is om de onafhankelijke variabele opleidingsniveau te splitsen in twee groepen. Zodoende is een vergelijking gecreëerd tussen de pedagogisch medewerkers die mbo of lager en hbo of hoger gediplomeerd zijn. De wijze van dataselectie draagt bij aan de externe validiteit (Morling et al., 2018). Echter wordt de variatie binnen opleidingsniveau door deze splitsing beperkt.

Daarnaast wordt gesteld dat medewerkers die hbo geschoold zijn theoretisch beter onderlegd zijn en mbo geschoolden meer praktische vaardigheden hebben (van den Berg, 2018). Pedagogisch medewerkers die hbo geschoold zijn hebben mogelijk in hun studie al verschillende theoretische onderdelen behandeld en kiezen er hierom niet voor om aanvullende cursussen te volgen. Wellicht is dit daarom niet de ideale maat om iets te zeggen over hoe professioneel medewerkers zijn. Het inzetten van een combinatie waar de ene helft mbo geschoold is en de andere helft hbo geschoold is kan de kwaliteit bevorderen (van den Berg, 2018).

Kijkend naar de manier hoe professionalisering gemeten is, kan dit de resultaten negatief beïnvloed hebben. Zo is er geen informatie bekend over de duur, omvang en kwaliteit van de cursussen alleen of de cursussen gevolgd zijn. Tevens is uit onderzoek van Egert et al. (2018) gebleken dat er veel cursussen beschikbaar zijn maar van slechts sommige de effectiviteit bekend of geëvalueerd is. In geval professionalisering anders gemeten was had er tevens gekeken kunnen worden naar de andere vormen van professionalisering zoals coaching en workshops.

Tevens is een limitatie dat er geen kinddata waren. Er zijn geen gegevens over eventuele beperkingen, stoornissen of gedragsproblematiek van de geobserveerde kinderen. Zo kan een kind hyperactief zijn en niet reageren op een pedagogisch medewerker wanneer deze interactie met het kind zoekt, terwijl dit kind wellicht ADHD of autisme heeft. Uit onderzoek is namelijk gebleken dat kinderen met ADHD of autisme meer moeite hebben met het aangaan van sociale interacties dan kinderen zonder ADHD of autisme (Begeer, 2005; Da Fonseca et al., 2009). Om te voorkomen

dat observaties en codering gedaan worden aan de hand van ontbrekende informatie kan het goed zijn om kinddata te verkrijgen. Mogelijk zouden de resultaten ook anders geweest zijn en zou de validiteit omhoog gaan, omdat de resultaten overeenkomen met de werkelijkheid (Morling et al., 2018).

Tot slot wis de kwaliteit van de dataverzameling een sterk punt van dit onderzoek. De streekproeftrekking is gedaan op grond van een gestratificeerd steekproefmodel waarin gekeken is naar de verschillende regio's in Nederland, deze zijn vervolgens onderverdeeld in de urbanisatiegraad en grootte van locatie (Slot et al., 2019). Dit maakt dat de steekproef representatief is en verhoogt de externe validiteit van de studie (Morling et al., 2018).

### **Implicaties en vervolgonderzoek**

Dit onderzoek toont aan dat het opleidingsniveau, de werkervaring en professionalisering van pedagogisch medewerkers geen invloed hebben op de emotionele proceskwaliteit. Het is van belang om wetenschappelijk bewijs te vinden over welke factoren de emotionele proceskwaliteit bevorderen, zodat hier de focus op kan worden gelegd. Uit onderzoek van Markussen-Brown et al. (2017) komt naar voren dat er meer onderzoek gedaan moet worden naar de factoren en effecten hiervan op de emotionele proceskwaliteit. De kinderopvang speelt immers een grote rol in de ontwikkeling op sociaal gebied bij kinderen (Matlock & Green, 2006).

Om uitspraken te kunnen doen over de invloed van de factoren in dit onderzoek op de emotionele proceskwaliteit wordt vervolgonderzoek aanbevolen. Een suggestie voor het opleidingsniveau zou zijn om onderzoek te doen naar peuteropvang waar de ene helft mbo geschoold is en de andere hbo geschoold is. De kwaliteit van de medewerkers bepaald namelijk de kwaliteit van de opvang (van den Berg, 2018). Wellicht kan deze verdeling van opleidingsniveau leiden tot andere resultaten.

Daarnaast kan er vervolgonderzoek gedaan worden naar werkervaring. In de huidige literatuur is tegenstrijdigheid gevonden over het effect van werkervaring op de emotionele proceskwaliteit. Om uitspraken te kunnen doen over het effect van werkervaring is vervolgonderzoek raadzaam. Ook kan een voorstel zijn om de werkervaring op te splitsen tot alleen de werkervaring in de peuteropvang in plaats van de gehele sector kinderopvang.



Als laatste kan professionalisering beter in kaart worden gebracht. Bijvoorbeeld door onderzoek te doen dat integraal kijkt naar de deskundigheid. Een suggestie zou zijn om onderzoek te doen naar de verschillende vormen van professionalisering, zoals coaching en workshops. Ook kan er onderzoek gedaan worden naar de verschillende cursussen kijkend naar de duur, omvang en kwaliteit hiervan. Deze aanbevelingen zouden mogelijk kunnen leiden tot andere uitkomsten. Concluderend kan worden aangenomen dat het opleidingsniveau geen invloed heeft op de emotionele proceskwaliteit in de kinderopvang. Daarnaast kan voor werkervaring en professionalisering gesteld worden dat deze covariaten geen effect hebben op de emotionele proceskwaliteit.

### Literatuurlijst

- Begeer, S.M. (2005). *Social and emotional skills and understanding of children with autism spectrum disorders*. Amsterdam: PI Research
- Benders, L. (2021). *Een selecte of aselechte steekproef in je scriptie*. Scribbr. <https://www.scribbr.nl/onderzoeksmethoden/steekproef-in-je-scriptie/>
- Biringen, Z., Altenhofen, S., Aberle, J., Baker, M., Brosal, A., Bennett, S., Coker, E., Lee, C., Meyer, B., Moorlag, A., & Swaim, R. (2012). Emotional availability, attachment, and intervention in center-based child care for infants and toddlers. *Development and Psychopathology*, *24*(1), 23–34. <https://doi.org/10.1017/s0954579411000630>
- Broeren, K. (2022). Zorgen over zzp'ers. *Management Kinderopvang* *28*, 8–12 <https://doi.org/10.1007/s41190-022-1085-y>
- Brownlee, J., Berthelsen, D., & Segaran, N. (2009). Childcare workers and centre directors beliefs about infant childcare quality and professional training. *Early Child Development and Care*, *179*(4), 453–475. <https://doi.org/10.1080/03004430701217688>
- Cassidy, D. J., & Lawrence, J. M. (2009). Teachers Beliefs: The “Whys” Behind The “How Tos” in Child Care Classrooms. *Journal of Research in Childhood Education*, *14*(2), 193–204. <https://doi.org/10.1080/02568540009594763>
- Da Fonseca, D., Segulier, V., Santos, A., Poinso, F., & Deruelle, D. (2009). Emotion Understanding in Children with ADHD. *Child Psychiatry & Human Development* *40*(1), 111-121. <https://doi.org/10.1007/s10578-008-0114-9>

- Egert, F., Fukkink, R. G., & Eckhardt, A. G. (2018). Impact of In-Service Professional Development Programs for Early Childhood Teachers on Quality Ratings and Child Outcomes: A Meta-Analysis. *Review of Educational Research, 88*(3), 401–433. <https://doi.org/10.3102/0034654317751918>
- Galinsky, E., Howes, C., Kontos, S., & Shinn, M. (1994). *The Study of Children in Family Child Care and Relative Care: Highlights of Findings*. New York, NY: Families and Work Institute.
- Henrichs, L.F., Slot, P.L., & Leseman, P.P.M. (2016). *Professionele ontwikkeling in voorschoolse voorzieningen. Een literatuurstudie naar doeltreffende professionaliseringsvormen en -activiteiten*. Utrecht: Universiteit Utrecht.
- Landry, S. H., Smith, K. E., & Swank, P. R. (2006). Responsive parenting: Establishing early foundations for social, communication, and independent problem-solving skills. *Developmental Psychology, 42*(4), 627–642. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.42.4.627>
- La Paro, K. M., Hamre, B. K., & Pianta, R. C. (2011). *Classroom Assessment Scoring System toddler manual*. Charlottesville, VA: Teachstone.
- Leerlijn Kinderopvang. (z.d.). *Cursussen*. <https://www.leerlijnkinderopvang.nl/cursussen/>
- Leseman, P., & Slot, P. (2013). *Kwaliteit en curriculum van voorschoolse opvang en educatie in Nederland. Relaties met structurele kenmerken, organisatiekenmerken en gebruik van educatieve programma's*. Utrecht, Nederland: Utrecht University.
- Love, J. M., Harrison, L., Sagi-Schwartz, A., Van Ijzendoorn, M.H., Ross, C., Ungerer, J.A., Raikes, H., Brady-Smith, C., Boller, K., Brooks-Gunn, J., Constantine, J., Kisker, E.E., Paulsell, D., & Chazan-Cohen, R. (2003). Child Care Quality Matters: How conclusions may vary with context. *Child Development, 74*(4), 1021–1033. <https://doi.org/10.1111/1467-8624.00584>
- Markussen-Brown J., Juhl C. B., Piasta S. B., Bleses D., Højen A., Justice L. M. (2017). The effects of language- and literacy-focused professional development on early educators and children: A best-evidence meta-analysis. *Early Childhood Research Quarterly, 38*, 97–115. <https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2016.07.002>
- Matlock, J.R. & Green, V.P. (2006). The effects of day care on the social and emotional development of infants, toddlers and preschoolers. *Early Child*

- Development and Care*, 64(1), 55-59. <https://doi.org/10.1080/0300443900640106>
- McCoy, D. C., Yoshikawa, H., Ziol-Guest, K. M., Duncan, G. J., Schindler, H. S., Magnuson, K., Yang, R., Koepp, A., & Shonkoff, J. P. (2017). Impacts of early childhood education on medium- and long-term educational outcomes. *Educational Researcher*, 46(8), 474-487. <https://doi.org/10.3102/0013189X17737739>
- Morling, B., Carr, D., Heger Boyle, E., Cornwell, B., Correll, S., Crosnoe, R., Freese, J., & Waters, M. C. (2018). *Research Methods*. Universiteit Utrecht.
- Moss, P. (2006). Structures, Understandings and Discourses: Possibilities for Re-Envisioning the Early Childhood Worker. *Contemporary Issues in Early Childhood*, 7(1), 30–41. <https://doi.org/10.2304/ciec.2006.7.1.30>
- Munton, A.G., Mooney, A., & Rowland, L. (1996). Helping Providers to Improve Quality of Day-Care Provision: Theories of Education and Learning. *Early Child Development and Care*, 118(1), 15-25. <https://doi.org/10.1080/0300443961180102>
- Nexis Uni. (2021). *Norway: New quality boost for kindergartens*. Tendersinfo. <https://advance-lexis-com.proxy.library.uu.nl/document/?pdmfid=1516831>
- NJI. (2021). *Cijfers over kinderopvang*. Nederlands Jeugdinstituut. <https://www.nji.nl/cijfers/kinderopvang>
- NJI. (2022). *Inzet hbo'ers*. Nederlands Jeugdinstituut. <https://www.nji.nl/voor-en-vroegschoolse-educatie-vve/inzet-hboers>
- NJI. (2022). *Werken aan kwaliteit van kinderopvang*. Nederlands Jeugdinstituut. <https://www.nji.nl/kinderopvang/werken-aan-kwaliteit>
- Philips, D. A., & Lowenstein, A. E. (2011). Early care, education and child development. *Annual Review of Psychology*, 62, 483-500. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.031809.130707>
- Slot, P. & Leseman, P. (2019). *Investeren in kinderen van 0-12 jaar: Bevindingen uit de wetenschap*. Utrecht: Universiteit Utrecht.
- Slot, P., Jepma, I., Muller, P., Romijn, B., & Leseman, P. (2018). *Kwaliteit van de Nederlandse kinderopvang, peuteropvang, buitenschoolse opvang en gastouderopvang: Gecombineerde metingen 2017-2018*. Landelijke Kwaliteitsmonitor Kinderopvang (LKK).

- Slot, P., Jepma, I., Muller, P., Romijn, B., & Leseman, P. (2019). *Ontwikkelingen in de kwaliteit van de Nederlandse kinderopvang, peuteropvang, buitenschoolse opvang en gastouderopvang: Gecombineerde metingen 2017-2019*. Landelijke Kwaliteitsmonitor Kinderopvang (LKK).
- Slot, P., Jepma, I., Muller, P., Romijn, B., & Leseman, P. (2021). *Meten van kwaliteit in de kinderopvang; Gecombineerde metingen 2017-2019*. Landelijke Kwaliteitsmonitor Kinderopvang (LKK).
- Van Den Berg, F. (2018). Leergierig en Ambitieuw: Wo'ers in de kinderopvang. *Kinderopvang*, 28(5), 14–15. <https://doi.org/10.1007/s41189-018-0070-0>
- Van Huizen, T. M., & Plantenga, J. (2018). Do children benefit from universal early childhood education and care? A meta-analysis of evidence from natural experiments. *Economics of Education Review*, 66, 206-222. <https://doi.org/10.1016/j.econedurev.2018.08.001>
- Vandell, D. L., & Wolfe, B.L. (2000). Child Care Quality: Does It Matter and Does It Need to Be Improved? *Institute for Research on Poverty*, 78. <https://doi.org/10.1037/e305862003-001>
- Vermeer, H. J., van Ijzendoorn, M. H., de Kruif, R. E. L., Fukkink, R. G., Tavecchio, L.W. C., Riksen-Walraven, J. M., & van Zeijl, J. (2010). Child Care in The Netherlands: Trends in Quality Over the Years 1995-2005. *The Journal of Genetic Psychology*, 169(4), 360–385. <https://doi.org/10.3200/gntp.169.4.360-385>
- Vroom, M. (2019). *Hbo'er kan niet zonder goede mbo'er*. Kinderopvangtotaal. <https://www.kinderopvangtotaal.nl/hboer-kan-niet-zonder-goede-mboer-1622106w/>
- Werner, C. D., Linting, M., Vermeer, H. J., & Van IJzendoorn, M. H. (2015). Do Intervention Programs in Child Care Promote the Quality of Caregiver-Child Interactions? A Meta-Analysis of Randomized Controlled Trials. *Prevention Science*, 17(2), 259–273. <https://doi.org/10.1007/s11121-015-0602-7>
- Zaslow, M., Anderson, R., Redd, Z., Wessel, J., Tarullo, L., Burchinal, M. (2010). *Quality, Dosage, Thresholds, and Features in Early Childhood Settings: A Review of the Literature*. OPRE 2011-5. Washington, DC: US: Office of Planning, Research and Evaluation, Administration for Children and Families, U.S. Department of Health and Human Services.